

3. Nazaj šteti začni še le, če učenci že dobro naprej štejejo; ravno tako začni v odštevanji šele vaditi, če učenci že dobro seštejejo, osobito tudi zaradi tega, ker se prvo tudi naslanja na drugo.

(Dalje prih.)

L. Lavtar.

Avstrijsko šolstvo v l. 1890. s posebnim ozirom na Kranjsko.

(Dalje.)

Delarne so na Kranjskem samo 3,* in sicer v Ljubljani 2, v Logatcu 1; risarna je 1 v Ljubljani; telovadnic 7, in sicer 3 v Ljubljani, po 1 v Postojini, Krškem, Logatcu in Črnomlji. Odprtih telovadnih prostorov je 26, in sicer: 7 v kočevskem, 5 v postojinskem, 4 v litijskem, 3 v krškem, po 2 v krškem glavarstvu in v ljubljanski okolici, po 1 v kranjskem, logaškem in radovljiškem glavarstvu.

Kuri se po vseh kranjskih šolah izključljivo le v pečeh.

Ventilacijo imajo 104 šole (24 po mestih in trgih, 80 po deželi), brez ventilacije je 218 šol (18 po mestih in trgih, 200 po deželi); posebej pa: v glavarstvu postojinskem 19, oziroma 17; črnomaljskem 13, oz. 6; litijskem 10, oz. 13; kranjskem 9, oz. 25; ljubljanski okolici 9, oz. 20; logaškem 9, oz. 15; krškem 7, oz. 18; kočevskem 6, oz. 29; radovljiškem 6, oz. 19; novomeškem 6, oz. 25; kamniškem 6, oz. 27; v Ljubljani 4, oz. 4.

Po deželnih zakonih gre le voditeljem službeno stanovanje, ako mogoče v šolskem poslopji, obstoječe iz 2 sob in potrebnih stranskih prostorov, eventualno pravica do primerne stanarine. Drugo učno osebje ima pravico do prostega stanovanja, ako jo je uživalo že takrat, ko je stopil dotični deželni zakon v veljavo.

Zadnje šolsko popisovanje se je bavilo le z onimi stanovanji, katera so se nahajala v šolskih poslopih samih.

Po mestih in trgih ima 60·2% javnih šol službinska stanovanja za voditelja, 19·8% pa za drugo učno osebje; po deželi 83·0% oz. 26·6%; sploh pa 78·6% oz. 25·3%.

Več kot tri četrtine šolskih voditeljev je imelo naturalna stanovanja, in sicer več po deželi, kakor po mestih in trgih; tudi drugo učno osebje je imelo pogostejše naturalna stanovanja po deželi, kakor po mestih in trgih. Število onega učnega osebja, katero je uživalo naturalna stanovanja, ne da bi imelo pravice do njih, je po deželi precej znatno, to pa dostikrat zategadelj, ker so prebivali v prostorih, ki so pridržani za slučaj razširjenja šol šolskim sobam.

Na Kranjskem je imelo 260 javnih šol stanovanja za voditelja in sicer 33 v glavarstvu postojinskem, 30 v glavarstvu kočevskem, 28 v novomeškem, 27 v ljubljanski okolici, 26 v kranjskem, 23 v kamniškem, 21 v logaškem, 18 v radovljiškem, po 17 v črnomaljskem in litijskem, 16 v krškem, 4 v Ljubljani; 42 pa tudi za drugo učno osebje, in sicer: 7 v glavarstvu logaškem, po 6 v kočevskem, litijskem in radovljiškem, po 4 v krškem, novomeškem in črnomaljskem, 3 v postojinskem, po 2 v kamniškem in kranjskem, 1 v kočevskem, 0 v Ljubljani.

Po državnem šolskem zakonu mora imeti vsak šolski okraj svojo učiteljsko knjižnico, okrajna učiteljska knjižnica imenovano, v oskrbi okrajne učiteljske konferencije, oziroma posebnega odbora, in ako mogoče vsaka šola svojo šolsko knjižnico, katera je zopet knjižnica za učitelje in knjižnica za šolske otroke.

V Avstriji dobra tretjina javnih ljudskih šol nima knjižnic za učitelje, in dobra petina knjižnic za otroke. Na Kranjskem je z učiteljskimi knjižnicami po številu tako kot v Avstriji sploh, s knjižnicami za otroke pa boljše, ker jih le devetina šol nima. Drugače je z zalogo; učiteljske knjižnice so na Kranjskem tudi zelo tako založene, kakor v Avstriji sploh, veliko slabše pa otroške; vendar tudi v tem obziru Kranjska ni še med najslabšimi kronovinami, ker še vedno prekaša Tirolsko, Galicijo, Bukovino in Dalmacijo.

Tudi glede knjižnic odločno nadkriljujejo šole po mestih in trgih one po deželi. Po mestih in trgih je na avstrijskih javnih ljudskih šolah 2591 učiteljskih knjižnic s 431.829 zvezki, po deželi pa 8614 s 338.715 zvezki; otroških knjižnic je po mestih in trgih 2852 s 544.628 zvezki, po deželi pa 11.129 z 1.109.712 zvezki.

Po mestih in trgih ima 76·1% javnih ljudskih šol učiteljskih knjižnic in pride na vsako knjižnico 166·7 zvezkov, po deželi pa 60·6% z le 39·3 zvezki na vsako knjižnico. Po mestih in trgih ima nadalje 83·8% šol šolarske knjižnice in pride na vsako tako knjižnico po 191 zvezkov; po deželi pa le 78·3% z 99·7 zvezki na vsako tako knjižnico.

Na Kranjskem ima po mestih in trgih 30 šol učiteljske 37 pa otroške knjižnice; prve imajo 3995, druge 4503 zvezke; po deželi ima pa 168 šol učiteljske in 249 šol šolarske knjižnice, od katerih imajo prve 8101, druge pa 13.595 zvezkov. Vsaka učiteljska knjižnica ima po mestih in trgih po 133, po deželi pa le po 482 zvezkov; vsaka šolarska pa: po mestih in trgih 122, po deželi pa po 53·8 zvezkov. Šolarske knjižnice so torej na Kranjskem po deželi boljše preskrbljene, kakor po mestih in trgih.

Absolutno največ učiteljskih knjižnic ima Postojina, najmanj Ljubljana; absolutno najbolj založene Logatec (o Postojini manjkajo podatki), najslabše Litija; relativno največ učiteljskih knjižnic ima

Postojina, najmanj Kranj; najboljše založene Ljubljana, najslabše založene Litija. Absolutno največ otroških knjižnic ima Postojina, najmanj Ljubljana; absolutno najbolj založene Ljubljanska okolica, najslabše Litija; relativno največ Ljubljana in Postojina, najboljše založene Ljubljana, najslabše Litija.

Po državnem zakonu za ljudske šole iméj, ako mogoče, vsaka šola po deželi vrt za učitelja in pa nasade kot kmetijska poskuševališča. Prispevke za šolske vrtove je urediti po deželnih zakonih, kateri pa v obče naravnost ne zaukazujejo, da je šolske vrtove morati imeti vsakej šoli po deželi. Učna uprava je napravo šolskih vrtov vedno pospeševala in že zakon o šolskih zgradbah daje takim prostorom prednost, na katerih se poleg jemlje v poštev tudi lahko šolski vrt.

Po deželi ima v Avstriji 7791 šol vrtove, sploh pa 9248 šol, ali 54·2°/_o, oziroma 52·5°/_o to je dobra polovica. Kranjska je v tem obziru še na boljšem, kakor Avstrija sploh; nadkriljujejo jo le Šlezija, Štajarska, Češka in Koroška.

Po glavarstvih se kranjski šolski vrtovi takole razdele: absolutno največ jih ima Novo Mesto, namreč 27; Postojina 26, Kočevje 22, Ljubljanska okolica 21, Kamnik 19, Logatec 18, Črnomelj 16, Krško 15, Litija 13, Kranj 12, Radovljica 5, Ljubljana 1; relativno pa največ, namreč 87·1°/_o, Novo Mesto; 84·2°/_o Črnomelj, 75°/_o Logatec, 72·4 Ljubljanska okolica, 72·2°/_o Postojina, 62·9°/_o Kočevje, 60°/_o Krško, 57·6°/_o Kamnik, 56·5°/_o Litija, 35·3°/_o Kranj, 20—^o/_o Radovljica in 12·5°/_o Ljubljana.

Odkar je izšla k državnemu šolskemu zakonu novela, je telovadba na javnih ljudskih šolah obvezni predmet za dečke, ne pa za deklice. Popisovanje ljudskih šol z leta 1890. je dognalo, da se je omenjenega leta poučevala telovadba na 14.165 javnih ljudskih šolah, to je na 80·4°/_o skupnega števila. V koliko so se v telovadbi poučevali dečki in deklice, se ni posebej dognalo. Primerjava med letom 1880. 1890. pa kaže, da pouk v telovadbi ne le ni nazadoval, marveč da se je močno razširil.

Le v Tirolski s Predarlško, v Dalmaciji in v Zgornji Avstriji je telovadba v zadnjem desetletji absolutno in relativno nazadovala, povsod drugod razun Galicije absolutno in relativno napredovala, v Galiciji pa absolutno napredovala in relativno jednaka ostala.

Po mestih in po trgih je telovadilo 88·1°/_o javnih šol prosto in v vrstah; 58·9°/_o na orodji, 31·6°/_o v telovadnicah in 52·4°/_o na odprtih telovadnih prostorih; po deželi je telovadilo 78·5°/_o prosto in v vrstah, 18·7°/_o na orodji, 2·2°/_o v telovadnicah, 45·2°/_o na prostih telovadnih prostorih; v obče pa 80·4°/_o prosto in v vrstah, 34·5°/_o na orodji, 7·9°/_o v telovadnicah, 46·6°/_o na odprtih telovadnih prostorih.

Na Kranjskem je telovadilo 271 ali 84·2⁰/₀ javnih šol prosto in v vrstah, 12 ali 3·7⁰/₀ na rodnosti, 20 ali 3·1⁰/₀ v telovadnicah, 29 ali 9·0⁰/₀ na odprtih telovadnih prostorih. Posebej pa se je telovadilo prosto in vrstah v Ljubljani, Postojini in Črnomlji na vseh šolah; v Krškem na vseh razun dveh, v Litiji na vseh razun treh, v Kočevji in Radovljici na vseh razun štirih, v Ljubljanski okolici in Logatecu na vseh razun petih, v Novem Mestu na vseh razun osmih, v Kranji na vseh razun devetih in v Kamniku na vseh razun najmanjših.

Na rodnosti so telovadile 4 šole v krškem glavarstvu, po dve v Ljubljani in v Postojini, po 1 v kranjskem, litijskem, logaškem in radovljiškem glavarstvu.

Pet ljubljanskih šol je telovadilo po telovadnicah, istotako dve krški, in pa po jedna postojinska, logaška in črnomaljska.

Sedem kočevskih šol je telovadilo na odprtih telovadnih prostorih dalje pet postojinskih, po 4 krške in litijske, po dve šoli v Ljubljani, Ljubljanski okolici in v Kamniku, po 1 v kranjskem, logaškem in radovljiškem glavarstvu.

Privatnih šol s poukom v telovadbi je bilo v Avstriji sploh 535 ali 54·6⁰/₀, in sicer po mestih in trgih 343 ali 58·5⁰/₀, po deželi 192 ali 48·9⁰/₀; na Kranjskem pa sploh 10 ali 55·6⁰/₀, po mestih in trgih 7 ali 63·6⁰/₀, po deželi 3 ali 42·9⁰/₀.

E. Lah.

(Dalje prih.)

Ukazi in odredbe šolskih oblastev.

Z. 1412

L. Sch. R. Aus Anlass des vorgekommenen Falles, dass eine Schulleitung wegen einer als portofrei declarierten Sendung der Bezirkslehrerbibliothek beanständet und zur Zahlung des tarifmässigen Portos verhalten wurde, wird dem k. k. Bezirksschulrath unter Hinweisung auf die h. ä. Erlässe vom 11. März 1872, Z. 274, 24. März 1875, Z. 404, 24. Jänner 1877, Z. 195 und 25. Mai 1880, Z. 881, inbetreff der portofreien Versendung von Büchern und Zeitschriften der Bezirkslehrerbibliothek an die Leitungen der öffentlichen Volksschulen und umgekehrt eröffnet, dass nach Massgabe des letzterwähnten Erlasses die Begünstigung der Portofreiheit nur Sendungen von Drucksorten pädagogischen und didactischen Inhaltes zukommt, Sendungen anderer literarischen Erzeugnisse aber sowie von Zeitschriften, welche nicht ausschliesslich pädagogischen Zwecken dienen, davon ausgeschlossen sind.

Der k. k. Bezirksschulrath wird daher aufgefordert, der Bezirkslehrer-Bibliothekscommission und den Schulleitungen die be-

Na Kranjskem je telovadilo 271 ali 84·2⁰/₀ javnih šol prosto in v vrstah, 12 ali 3·7⁰/₀ na rodnosti, 20 ali 3·1⁰/₀ v telovadnicah, 29 ali 9·0⁰/₀ na odprtih telovadnih prostorih. Posebej pa se je telovadilo prosto in vrstah v Ljubljani, Postojini in Črnomlji na vseh šolah; v Krškem na vseh razun dveh, v Litiji na vseh razun treh, v Kočevji in Radovljici na vseh razun štirih, v Ljubljanski okolici in Logatecu na vseh razun petih, v Novem Mestu na vseh razun osmih, v Kranji na vseh razun devetih in v Kamniku na vseh razun najmanjših.

Na rodnosti so telovadile 4 šole v krškem glavarstvu, po dve v Ljubljani in v Postojini, po 1 v kranjskem, litijskem, logaškem in radovljiškem glavarstvu.

Pet ljubljanskih šol je telovadilo po telovadnicah, istotako dve krški, in pa po jedna postojinska, logaška in črnomaljska.

Sedem kočevskih šol je telovadilo na odprtih telovadnih prostorih dalje pet postojinskih, po 4 krške in litijske, po dve šoli v Ljubljani, Ljubljanski okolici in v Kamniku, po 1 v kranjskem, logaškem in radovljiškem glavarstvu.

Privatnih šol s poukom v telovadbi je bilo v Avstriji sploh 535 ali 54·6⁰/₀, in sicer po mestih in trgih 343 ali 58·5⁰/₀, po deželi 192 ali 48·9⁰/₀; na Kranjskem pa sploh 10 ali 55·6⁰/₀, po mestih in trgih 7 ali 63·6⁰/₀, po deželi 3 ali 42·9⁰/₀.

E. Lah.

(Dalje prih.)

Ukazi in odredbe šolskih oblastev.

Z. 1412

L. Sch. R. Aus Anlass des vorgekommenen Falles, dass eine Schulleitung wegen einer als portofrei declarierten Sendung der Bezirkslehrerbibliothek beanständet und zur Zahlung des tarifmässigen Portos verhalten wurde, wird dem k. k. Bezirksschulrath unter Hinweisung auf die h. ä. Erlässe vom 11. März 1872, Z. 274, 24. März 1875, Z. 404, 24. Jänner 1877, Z. 195 und 25. Mai 1880, Z. 881, inbetreff der portofreien Versendung von Büchern und Zeitschriften der Bezirkslehrerbibliothek an die Leitungen der öffentlichen Volksschulen und umgekehrt eröffnet, dass nach Massgabe des letzterwähnten Erlasses die Begünstigung der Portofreiheit nur Sendungen von Drucksorten pädagogischen und didactischen Inhaltes zukommt, Sendungen anderer literarischen Erzeugnisse aber sowie von Zeitschriften, welche nicht ausschliesslich pädagogischen Zwecken dienen, davon ausgeschlossen sind.

Der k. k. Bezirksschulrath wird daher aufgefordert, der Bezirkslehrer-Bibliothekscommission und den Schulleitungen die be-

stehenden Normen zur genauesten Darnachachtung in Erinnerung zu bringen.

K. k. Landesschulrath für Krain. Laibach, am 8. Juni 1894.

Für den k. k. Landespräsidenten:

Dralka.

Književnost.

Odgovor kritikovalcu knjižice „**Pouk o értežih**“ v „Ljublj. Zvonu“. Omenjena knjižica je popularno znanstvena naprava, vsled tega opustilo se je strogo znanstveno razlaganje o izdelovanji zemljevidov, pač pa se je stvar omenila tako, kakor učencem nižjih šol razlagajo zemljevide in zemljevidna znamenja. Vsaj je obče znano, da so narisane gore na naših šolskih zemljevidih tako, kakor se vidijo iz ptičje perspektive. Kako se izdelujejo situvacijski érteži, razloženo je v knjižici na str. 5.

V pod. 13. na prilogi II. je res narisane rezultat, to pa zaradi tega, ker prejšnje naloge v pod. 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11 popolnoma kažejo, kako se dobé sence. Na podlagi teh razprav bode pazljivi čitatelj lahko izdelal 13. nalogo, posebno če ima rezultat pred seboj. Trditve, da je pod. 1. na prilogi II. nepotrebna, ni nikakor utemeljena, ker napis tega oddelka se glasi „O senci“, torej je treba tudi omeniti, da je „padla senca“ večkrat sestavljena iz polne in polu-sence; vsaj kritikovalec precej potem očita, da je ta oddelak preskromen.

Na prilogi III. se perspektiva ne razlaga samo s perspektivnimi podobami, ampak v prvi vrsti s podobogledom. V knjižici beremo na str. 24. v 6. vrsti: „Vse te naloge kakor tudi sledeče se pojasnejo prav umljivo s podobogledom“. Tudi je podobogled na strani 22. natančno opisan in v pod. 1. preprosto narisane. Kritikovalčeva opazka, da je podobogled tako preprosta stvar, da si ga lahko vsak napravi sam, je popolnoma nepotrebna, ker se taisto here v knjižici na str. 23. v 2. vrsti. Učenci krške meščanske šole naredili so podoboglede za vsako perspektivno nalogo. Na teh se naloga najprej razloži, potem se to nariše perspektivno na šolski tabli in naposled „podobe“, kakoršne vidimo na podobogledu oziroma podobogledni ravnini. Take razlage imamo tudi v pod. 16., 17., 18. in 21. na prilogi III. Gotovo je bolje, ako se učencem naloga pojasni na trojni način kakor na dvojni. S perspektivnimi podobami se razlaga že prej na prilogi I. projekcijsko risanje, glej pod. 2—6, 8, 12, 14; torej to pri razlaganju perspektive nikogar več ne moti. Na jednaki način razlaga perspektivo Grandauer v 12. zvezku svoje „Elementar-Zeichenschule“, seveda nekoliko prepovršno, ker je cela razprava o perspektivi tiskana na jedni strani. — V knjižici „**Pouk o értežih**“ beremo tudi na str. 26. v 16. vrsti: „Vidni kot znaša pri normalnem óesu 30°—45°. Pri perspektivnem risanju jemlje navadno 45°, če tudi vsled tega nastane mala napaka.“

Perspektivna terminologija, ki jo bode kdaj skoval kak veleum brez šumevcev (č, š, ž), gotovo ne bode slovenska. Mar li narodne besede „dvoríšče, ognjíšče, zemljíšče, prenočíšče, ležíšče, strazišče i. t. d. tako težko izgovarjamo? Pri sestavljanji terminologije za kateri koli predmet, treba se ozirati na narodno govornico in sorodne jezike!

Kritikovalec oklepaj pri besedi „natis(ek)“ mi je uganjka, ker take besede ni v celi knjižici. Tudi se „**Pouk o értežih**“ pojasnjuje z 59. podobami in ne z 39., kakor piše kritikovalec.

Jos. Bezljaj.

